

„VIKING, který ztroskotal“

Fiasko československé vojenské rozvědky ve Švédsku v roce 1986

► **Daniel Běloušek**

V 80. letech dvacátého století existovaly v ČSSR dvě vojenské zpravodajské služby. První z nich, Vojenská kontrarozvědka (VKR), byla pod označením III. správa SNB zařazena do organizační struktury ministerstva vnitra. Další zpravodajskou službou byla vojenská rozvědka působící pod názvem Zpravodajská správa Generálního štábu (ZSGŠ), která měla nezávislé postavení a v rámci ministerstva obrany byla přímo podřízena náčelníkovi Generálního štábu ČSLA. Tato ZSGŠ měla za úkol především získávat pro potřeby příslušných státních orgánů informace z prostředí nepřátelských armád kapitalistických zemí. K výrazným specifikům její činnosti patřilo, že značné množství pracovníků ZSGŠ působilo pod nejrůznějším legalizačním krytím v zahraničí.

Vznik rezidentury VIKING¹

Ve vyostřené atmosféře bipolárního světa první poloviny 80. let nebylo možné krajní řešení, spočívající v přeměně „studené“ války na válku „horkou“, zcela vyloučit. V tomto kontextu provedla ZSGŠ strategickou analýzu možností vojenského výzvědného zpravodajství (VVZ) v prostoru nepřítel v období bezprostředních příprav na válku, ale také v její počáteční fázi. Vycházelo se z názoru, že v případě negativního vývoje bude ve státech NATO znemožněna normální činnost československého velvyslanectví. Jako určitá možnost se proto jevílo zpravodajské využití Švédska, kde z důvodu neutrality země existoval předpoklad pro zachování rezidentury i po zhoršení mezinárodní situace. Na tuto rezidenturu pak měly být napojeny vybudované náhradní spoje od agentů činných v zemích Severoatlantické aliance. Varianta počítající s využitím Švédska byla také odůvodňována tím, že jde o specifické řešení, které se opírá o využití bohatých zkušeností z praxe československého vojenského výzvědného zpravodajství. Tyto zkušenosti pak byly modifikovány s přihlédnutím k zájmovému prostoru (ZP), který se nacházel ve státě tzv. pomocného významu. S touto koncepcí byly plně v souladu jak obsazení rezidentury ve Stockholmu, tak nezávislá zpravodajská činnost na švédském území řízená z ČSSR.²

-
- 1 Podle příručky *Agenturní terminologie*, vydané interně pro potřeby ZSGŠ v roce 1983, označuje pojem „rezidentura“ jednotně řízenou skupinu orgánů APz (agenturního průzkumu) nebo agenturních prostředků v zahraničí, kteří zde vykonávají agenturní činnost.
 - 2 ABS, f. ZSGŠ, svazek rezidentury VIKING, evid. č. 132006, Důvodová zpráva z ledna 1984.

Pro úspěšné fungování rezidentury, která měla plnit především roli záložního zdroje v případě krize, byly přijaty následující strategické zásady: ustavit ji jako smíšenou (voják a důstojník působící pod legalizačním krytím), řídit oba důstojníky nezávisle na sobě (samostatná šifra, kurýr, finanční prostředky apod.), nezapojovat rezidenturu do agenturních operací řízených z ústředí. Otázky agenturního spojení se měly řešit mimo orgány rezidentury, cestou spolupracovníků československého zastupitelského úřadu vybavených vlastní šifrou a komunikačními prostředky.

O založení rezidentury s krycím názvem VIKING rozhodlo na své 102. schůzi předsednictvo vlády ČSSR dne 23. března 1984 zřízením úřadu vojenského leteckého přidělence (VLP) při ZÚ ve Stockholmu ve složení VLP a vedoucí starší důstojník specialista (VSDS), který působil na ambasádě v legalizační funkci tajemníka pro vědu a techniku. Nejprve byla rezidentura v listopadu 1984 personálně obsazena VSDS majorem Jiřím Skřivanem, kterého v lednu 1985 doplnil VLP major Ján Sovjak.³

Jako jednu z forem aktivního budování agenturní sítě využívala ZSGŠ metodu získávání spolupracovníků na domácí půdě. Při jejím uplatňování docházelo buď k přímému kontaktování vybraných zájmových osob zpravodajskými důstojníky, nebo byli k tomuto účelu využíváni prostředníci. Tento postup chránil identitu kádrových pracovníků ZSGŠ a neexistovala zde ani hrozba jejich možného zadržení nepřátelskými zpravodajskými službami. Nevýhodou však byla relativně omezená možnost dokonalejšího poznání získaných spolupracovníků a ztížené možnosti kontroly jejich činnosti.

Uvedené okolnosti se nepochybně projevíly v případě majora švédské armády Alexe Lennarta Jarvena. Tento člověk se na jednu stranu stal jediným významným švédským agenturním zdrojem, jehož se v 80. letech podařilo ZSGŠ na území ČSSR získat, na druhé straně ho však lze považovat za symbol zpravodajského neúspěchu, který vedl na sklonku 80. let ke ztrátě prestiže a významnému oslabení pozice ZSGŠ ve vztahu k VKR.

Agent JAREK

Major Alex Lennart Jarven byl amatérský dostihový jezdec. V červnu 1981 požádal o československé vízum k účasti na dostihových závodech v Chuchli pro sebe a manželku. Jeho zájem navštívit ČSSR neunikl pozornosti ZSGŠ, která tuto informaci získala z hlášení zastupitelského úřadu ve Stockholmu. Celou záležitost dostal k dalšímu rozpracování na starost zkušený zpravodajský důstojník ZSGŠ plukovník Jiří Velc.⁴ Vzhledem k tomu, že byl Jarven na dostihy pozván Svazem československých amatérských jezdců, oslovil Velc, pod krycím jménem MELC, nejprve jeho předsedu Jiřího

3 ABS, f. ZSGŠ, arch. č. 39693, svazek REKLAMA, Rozbor provalu ŠVÉDSKO z 9. 10. 1986.

4 ABS, f. ZSGŠ, arch. č. 40731. Jiří Velc byl přijat k ZSGŠ v roce 1970. V zahraničí působil v letech 1972–1975 jako zástupce VLP v USA, 1977–1981 zastával úřad VLP na Kubě. V osmdesátých letech byl na ústředí zařazen jako vedoucí starší důstojník. V roce 1990 odešel do důchodu.

Alex Lennart Jarven, krycím jménem JAREK, agent ZSGŠ. (ABS)

tkají červnu 1982 v Chuchli na dostizích. Jarven pak skutečně prospekty ke gyroskopu přivezl.⁶ Byl ochoten sehnat i další materiály k vojenské problematice, o které Velc v rámci testování požádal. Cesta k navázání spolupráce byla otevřena.

Předpoklady pro tento krok bylo možné najít jak v materiální, tak i ideové rovině. Jarven se svou ženou vychovali tři adoptované děti indického původu, což vyžadovalo nemalé finanční prostředky. Rovněž jeho koníček – dostihový sport, ve kterém byl dokonce amatérským mistrem Evropy, byl značně finančně náročný. Jarven se snažil mimo jiné přivydělat tím, že na své farmě choval a cvičil dostihové koně pro jiné majitele. Potřeba dalších finančních prostředků se z hlediska zájmů ZSGŠ vhodně doplňovala s jeho přesvědčením o nutnosti zachovat mír a odporem proti rozmístování amerických zbraní v Evropě.

Šindlera. Jednal i se sekretářem této organizace Josefem Zedníkem, který Jarvena znal z dřívějších sportovních akcí a mohl Velcovi pod vhodnou legendou kontakt zprostředkovat.

K prvnímu setkání Jarvena s Velcem došlo 27. června 1981 na Hlavním nádraží v Praze, kde Zedník představil zpravodajce jako příležitostného tlumočnicka Svazu československých amatérských jezdců. Součástí legendy bylo i sdělení, že Velcův syn je inženýr, který studuje elektrotechniku. Velc pak měl v rámci Jarvenova otypování požádat o sehnání materiálů ke gyroskopu, právě pro potřeby svého syna.⁵ V průběhu několika úvodních dnů, kdy Velc Jarvena v Praze doprovázel, se oba muži spřátelili. Velc pak udržoval s Jarvenem příležitostný písemný styk s tím, že se oba opět se-

5 ABS, f. ZSGŠ, arch. č. 39692, Plán rozpracování Jarvena z 26. 8. 1981.

6 Tamtéž, Záznam ze schůzky s agentem JAREK, červen 1982. Alex Lennart Jarven ukryl vojenský prospekt pod dnem kufru do zvláštní schránky. Podle svých slov tak učinil především z obavy před československými celníky, kteří se v roce 1981 marně snažili hledat v jeho zavazadlech pornografické materiály.

Jiří Velc, krycími jmény MELC a ORGÁN 603, zpravodajský důstojník ZSGŠ. (ABS)

Na základě schváleného plánu předložil Jiří Velc-MELC dne 3. července 1983 v pokoji hotelu Union v Praze Alexi L. Jarvenovi otevřenou nabídku ke spolupráci. Zdůraznil, že Jarven může svou činností přispět k odvrácení války tím, že československé vojenské rozvědce bude poskytovat informace, které jsou ve Švédsku k dispozici k ozbrojeným silám zemí NATO. Během pohovoru byly rovněž projednány otázky spojení a další bezpečnostní zásady. Jarvenovi byl předložen závazek ke spolupráci, který podepsal. Získal krycí jméno JAREK.⁷ Na schůzce v ČSSR v červenci 1984 byl pak vyškolen v agenturní šifře a v příjmu jednostranného speciálního radiového spojení (JSRS). Od ZSGŠ dostal do výbavy konspirační adresy v ČSSR, oboustrannou agenturní šifru, radiopřijímač s plánem spojení a systém pro utajovaný provoz telefonu.

V průběhu rozpracování prokázal Jarven cit pro zpravodajskou činnost. Zachovával konspiraci, zvládal krátké schůzky s předáním materiálu, použití tajnopisu a další zpravodajské techniky mu rovněž nečinily žádné obtíže. Navíc mohl ke krytí spolupráce využívat svou zálibu v dostihovém sportu, která mu umožňovala věrohodné cestování po různých zemích.

Jarvena si vojenská rozvědka cenila. Na předaných zprávách potvrzoval, že je schopen zajišťovat poznatky hodnotící poměr sil mezi státy NATO a Varšavské smlouvy. Měl rovněž přístup k otevřené i tajné části informační svodky Generálního štábu Švédska. Nejdůležitější však bylo, že v případě zvýšeného napětí či v počátečním období případného válečného konfliktu byl Jarven schopen operativně informovat o opatřeních švédských ozbrojených sil.⁸

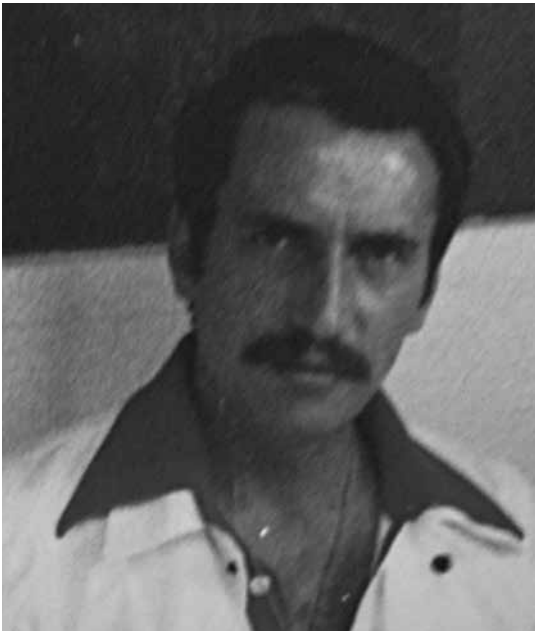
7 ABS, f. ZSGŠ, arch. č. 39692, Zpráva o získání agenta JARKA z 1. 8. 1984.

8 Tamtéž. Od Jarvena tak ZSGŠ získala např. souhrnnou svodku GŠ OS Švédska k pozemní technice ozbrojených sil zemí NATO nebo materiál k vojenskému rozpočtu Norska v roce 1983. Oba tyto dokumenty byly označeny jako tajné.

Po ustavení rezidentury VIKING bylo rozhodnuto zřídit na švédském území několik mrtvých schránek, sloužících pro předávání materiálů. V souladu s přijatými pravidly bylo stanoveno, že operativní kontakty s Jarvenem, včetně obsluhy mrtvých schránek, budou mít na starost určení spolupracovníci československého velvyslanectví, kteří budou činnost zajišťovat utajeně, výhradně na základě pokynů z pražského ústředí.

V této souvislosti byl vybrán nejprve spolupracovník ZSGŠ Josef Bebiak, krycím jménem BEBA, zahraniční delegát ČSA ve Stockholmu. Po jeho návratu do ČSSR v dubnu 1984 převzal operativní kontakt s Jarvenem další rozvědčík, ředitel pobočky ČSA ve Švédsku Pavel Scherzl, krycím jménem KLADENSKÝ. Do případu byl rovněž zapojen Pavel Němeček, krycím jménem NINOS, který byl legalizován jako delegát Pragoexportu. Němeček sice do kontaktu s Jarvenem přímo nepřišel, ale byl napojen na agenta-spojku, který zajišťoval výběr mrtvé schránky a předávání materiálů. Tímto člověkem byl Mirek Kořínek, žijící ve Švédsku pod jménem Mirko Klöverberg. Vzhledem k tomu, že byl jako jediný ze zúčastněných aktérů zatčen a odsouzen švédským soudem za špionáž na tři roky vězení nepodmíněně, lze jej považovat za největší oběť celé zpravodajské kauzy.

Agent-spojka REKLAMA

Mirko Klöverberg, krycím jménem REKLAMA, agent-spojka ZSGŠ. (ABS)

Československý emigrant z roku 1968 Mirko Klöverberg jezdil po získání švédského občanství pravidelně do ČSSR, kde žil jeho bratr a další příbuzní. Do hledáčku ZSGŠ se poprvé dostal začátkem srpna 1984 v Praze, kdy se rozpracování opět ujal Jiří Velc-MELC. Klöverberg se spolupráci nebránil. Kromě finanční roviny sehrála svou roli nepochybně i možnost zajištění volného cestování pro jeho příbuzné žijící v ČSSR.

Na schůzce 14. srpna 1984 podepsal prohlášení mlčenlivosti, byla domluvena forma krycího spojení a zároveň obdržel první odměnu, vedenou jako částku na cestu a ubytování. Koncem měsíce srpna a v září 1984 pak Klöverberg úspěšně zaslal ze Švédska na krycí

adresu v ČSSR prověřkovou korespondenci. V listopadu 1984 při další cestě do Prahy podepsal závazek k agenturní spolupráci. Vzhledem k tomu, že ve Švédsku podnikal v malé soukromé firmě s názvem Reklamptus Service na opravu reklamních tabulí, získal krycí jméno REKLAMA.⁹

Mirek Kořínek-Mirko Klöverberg se dobře zapracoval. V červnu 1985 byl při své další návštěvě ČSSR podrobně agenturně proškolen v problematice šifrového spojení a v dalších zpravodajských metodách. Obdržel příslušné technické prostředky, finanční odměnu a dostal na starosti nepřímý kontakt s Jarvenem.¹⁰ Po úspěšném splnění několika cvičných úkolů byl do ostré akce nasazen v únoru 1986, kdy vybral materiály z mrtvé schránky a předal je na československém velvyslanectví ve Stockholmu Pavlu Němečkovi.

První švédský úder

Nastavený systém fungoval bez větších problémů až do 30. dubna 1986, kdy byl československý velvyslanec předvolán na švédské ministerstvo zahraničních věcí. Zde mu bylo sděleno, že se vláda rozhodla prohlásit za nežádoucí osoby VLP Jána Sovjaka, prvního tajemníka ZÚ Jana Kroupu, třetího tajemníka ZÚ Lubomíra Kopaje a obchodního atašé ambasády Ludvíka Vaňharu. Švédská vláda rovněž požádala, aby odcestoval i ředitel kanceláře ČSA Pavel Scherzl. Všichni jmenovaní měli opustit zemi do deseti dnů. Bližší informace a vysvětlení důvodů, jež vedly k tomuto rozhodnutí, velvyslanec nedostal s tím, že mají tajný charakter. Zároveň mu bylo sděleno, že záležitost nebude publikována.¹¹ Tento příslib však nebyl dodržen. Dne 2. května 1986 přinesly švédské sdělovací prostředky informace o tom, že došlo k vyhoštění československých diplomatů, kteří prováděli průmyslovou a vojenskou špionáž. V dalších dnech byla tato sdělení doplněna novými informacemi, že se tyto osoby snažily získat poznatky o nově vyvíjeném stíhacím letounu JAS, námořních torpédech a dalších zbraních.

V Praze vzbudil švédský postup překvapení a rozpaky. Z analýzy, kterou po této události provedla ZSGŠ, totiž jednoznačně vyplynulo, že nikdo z pěti československých občanů, kteří byli nuceni švédské území opustit, neměl zdaleka takové zpravodajské úspěchy, jak naznačoval tamní tisk. Rovněž ve sdělení náčelníka I. správy SNB generála Karla Sochora bylo konstatováno, že soudruzi Kroupa, Kopaj a Vaňhara nevykonávali činnost, která by průkazně dávala podklad k jejich vyhoštění. Nebylo však možno vyloučit, že jediným důvodem k jejich vypovězení bylo, že je švédská strana dlouhodobě vytypovala jako příslušníky československé rozvědky.¹²

9 ABS, f. ZSGŠ, arch. č. 39693, Typ REKLAMA, rozbor řízení a spolupráce, zpráva ze září 1986.

10 Tamtéž.

11 ABS, f. HSKR, arch. č. 910, objektový svazek ŠVÉDSKO, Telegram z 30. 4. 1986.

12 ABS, f. ZSGŠ, Deníky spisů ročníku 1986, kr. 54, balík č. 87. Informace ministra obrany pro generálního tajemníka ÚV KSČ o vyhoštění VLP ze Švédska z 21. 5. 1986.

Nejbliže měl ke zpravodajským aktivitám VLP major Sovjak, u něhož však příslušnost k vojenskému zpravodajství byla vzhledem k jeho funkci zřejmá. Navíc v souladu se schválenou koncepcí rezidentury ve Švédsku prakticky nevyvíjel aktivitu, která by nebyla kryta oficiálním posláním. Neprováděl průzkumné cesty, nepořizoval snímky vojenských objektů a neměl „rozpracovaného“ žádného švédského občana.¹³ Jako vědomého informátora využíval VLP Japonska plukovníka Joshinao Doi. Od něho mimo jiné získal videozáznam, na němž byly zachyceny podrobné zkoušky řízené protitankové střely švédské výroby, včetně technické dokumentace, a to čtrnáct dní po ukázkových střelbách. Sovjak materiály okopíroval a vrátil. Japonskému VLP pak daroval bednu piva.¹⁴ Dalším ilustrativním příkladem Sovjakových informačních aktivit byl jeho „průnik“ do neveřejné knihovny Mezinárodního mírového výzkumného institutu (SIPRI) ve Stockholmu.

V červnu 1985 se seznámil s Charu Jasani, která v SIPRI pracovala jako knihovnice. Jejím prostřednictvím si mohl půjčovat materiály přes víkend. Do Prahy tak například poslal dokument o objektech v ČSSR, proti nimž měl být v případě válečného konfliktu veden americký útok. Materiál byl starý dvacet pět let. Major Sovjak daroval Jasani za její ochotu k vánočním svátkům v roce 1985 broušené sklo. V lednu 1986 však nastoupila do knihovny nová vedoucí, která Sovjakovi půjčování materiálů k domácímu studiu striktně odmítla.¹⁵

Pražské ústředí nejvíce zajímalo, zda vyhoštění pěti československých občanů nemůže dekonspirovat nejcennější zpravodajský zdroj na švédském území, jímž byl major Jarven. Byl však učiněn závěr, že není ohrožen, a to především z toho důvodu, že nikdo z těch, kteří museli zemi opustit, neměl o jeho existenci tušení. Výjimkou byl Pavel Scherzl, ředitel pobočky ČSA, který však mohl být vyhoštěn především kvůli svým obchodním aktivitám vedeným téměř výhradně na nelegální bázi, na jejichž nevhodnost, jak se později ukázalo, byl tamními úřady dokonce písemně upozorněn.¹⁶

Po zvážení všech skutečností byl jako nejpravděpodobnější přijat závěr, že tento švédský postup je sice nepřátelský vůči zájmům ČSSR, ale nesouvisí s rozvědčnou aktivitou řízenou nezávisle z Prahy. A proto, když se Jarven po 30. dubnu 1986 znovu přihlásil a sdělil, že o všem četl v novinách a žádal pokyny, co má v dané situaci dělat, bylo rozhodnuto v kontaktech pokračovat, a to prostřednictvím agenta-spojky Klöverberga a delegáta Pragoexportu Němečka.

13 ABS, f. ZSGŠ, Deníky spisů ročníku 1986, kr. 54, balík č. 87. Informace ministra obrany pro generálního tajemníka ÚV KSČ o vyhoštění VLP ze Švédska z 21. 5. 1986.

14 ABS, f. HSVKR, arch. č. 910, objektový svazek ŠVÉDSKO, Agenturní záznam o situaci na ZÚ Stockholm, květen 1986.

15 ABS, f. ZSGŠ, svazek rezidentury VIKING, evid. č. 132006, Analýza poznatků v souvislosti s vyhoštěním VLP ze Švédska z 20. 5. 1986.

16 V době oznámení švédského rozhodnutí byl Scherzl s rodinou na dovolené na Kubě. Na rozdíl od ostatních vypovězených pracovníků ZÚ neměl diplomatickou imunitu. Z obavy před možným zatčením se již do Švédska nevrátil a z dovolené odcestoval zpět do ČSSR.

Druhý švédský úder

Události, k nimž došlo v srpnu 1986, však donutily ZSGŠ zcela změnit dosavadní přístup ke Švédsku jako relativně bezpečnému území pro zpravodajskou činnost. Dne 13. srpna 1986 byl zatčen Mirko Klöverberg. Stalo se tak v den, kdy měl podle pokynů z ústředí vybrat mrtvou schránku naplněnou Jarvenem. K tomu již nedošlo a 20. srpna 1986 oznámil Jarven do Prahy šifrou, že uložené materiály zajistila švédská policie.¹⁷

O průběhu Klöverbergova vyšetřování informoval švédský tisk. Podobně (jako v případě vyhoštění pěti československých občanů v dubnu 1986) se v novinách objevovaly značně nadnesené a někdy vyložené nepravdivé informace o významu a rozsahu jeho zpravodajské činnosti. Bylo se tak možno dočíst o tom, že Klöverberg spolupracoval s československou komunistickou rozvědkou již po získání švédského občanství v roce 1976, a jeho domek v Landskroně byl označen za špionážní centrálu jižního Švédska. Média ve svých komentářích spekulovala, že zatčený aktivně shromažďoval vojenské a průmyslové informace týkající se zemí NATO, měl mít na sebe napojenou síť několika informátorů apod. Realistický pohled do celé kauzy vnesla státní žalobkyně Ola Nilssonová, která pro švédskou tiskovou agenturu potvrdila, že se Klöverberg přiznal k tomu, že fungoval jako kurýr a předával materiály z mrtvých schránek československému velvyslanectví ve Stockholmu. Švédským vyšetřovatelům se sice nepodařilo odhalit Alexe L. Jarvena jako původce informací, avšak v případě identifikace kontaktní osoby na ambasádě byli úspěšnější. Již 21. září 1986 byl v tisku označen za zpravodajského důstojníka napojeného na Mirko Klöverberga – Pavel Němeček z Pragoexportu. O několik dní později, 26. září 1986, byl Němeček ze země oficiálně vypovězen. Klöverberg – jako švédský občan – dopadl hůře. Dne 17. října 1986 byl odsouzen na tři roky vězení za nezákonnou zpravodajskou činnost.¹⁸

Bylo zřejmé, že tento druhý švédský úder byl veden cíleně proti rozvědné aktivitě ZSGŠ řízené z ústředí, a to zřejmě na základě Jarvenových informací. Jinak si není možné vysvětlit, jak by se Klöverbergovu činnost podařilo odhalit. Pro jeho systematické sledování neměla švédská kontrarozvědka důvod. Nebyl nositelem státního tajemství, neměl k němu ani přístup, a jeho způsob života nevzbuzoval pozornost. Nezdálo se příliš pravděpodobné, že by mohl být v únoru 1986 náhodně zachycen při výběru materiálů z mrtvé schránky. Žádnou jinou rozvědnou činnost nemohly švédské orgány odhalit, neboť ji Klöverberg neprováděl. Výběr mrtvé schránky by ho sice usvědčil, ale při této činnosti zatčen nebyl. Z analýzy ZSGŠ vyplývalo, že se švédská kontrarozvědka mohla dostat na Klöverbergovu stopu nejpravděpodobněji na základě údajů získaných od JARKA-Jarvena, který zájmy ZSGŠ zradil.¹⁹ Tomuto zjištění nahrávalo i to, že on sám zasažen nebyl a po zatčení Klöverberga kontaktoval

17 ABS, f. ZSGŠ, arch. č. 39692. V šifrovém telegramu z 20. srpna 1986 Jarven, kromě oznámení o nalezání zásilky švédskou policií, rovněž požádal ZSGŠ o pomoc; její podobu však blíže nespecifikoval.

18 ABS, f. HSVKR, arch. č. 910, objektový svazek ŠVÉDSKO, Agenturní záznamy o poznacích švédského tisku k případu ZSGŠ REKLAMA, září–říjen 1986.

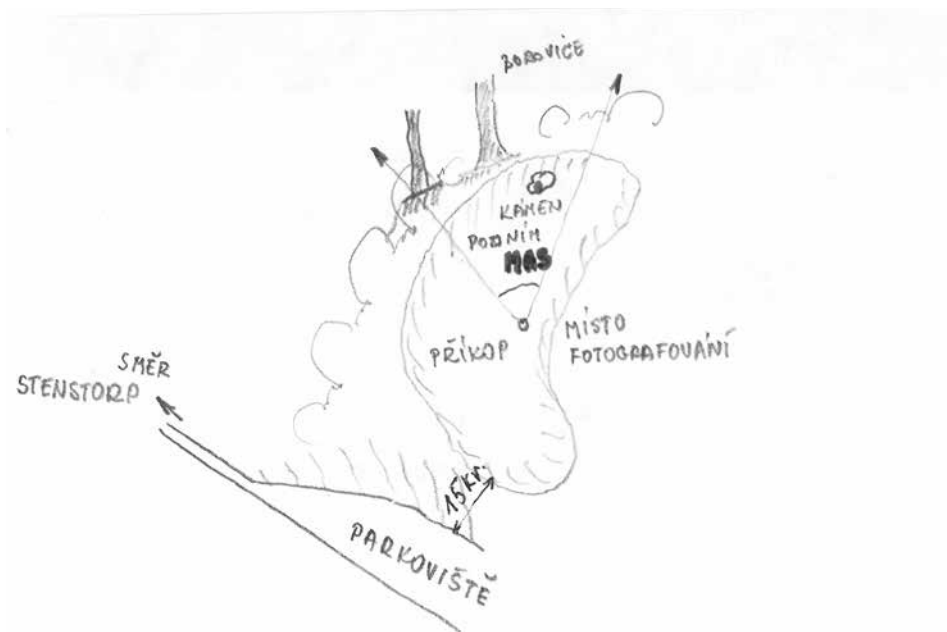
19 ABS, f. HSVKR, arch. č. 910, objektový svazek ŠVÉDSKO, Rozbor provalu z 9. 10. 1986.

agenturními prostředky pražské ústředí, veden pravděpodobně zájmem pokračovat ve zpravodajské hře.

Příloha 1

----- Čj.: 00156323/P-VII-16-86 srpna 1986 Věc: Ag. JAREK - záznam o přijatém signálu na KT.	PŘÍSNĚ TAJNĚ Výtisk jediný Počet listů : 1
S c h v a l u j i : <i>571/14.8.86</i>	
<u>1. Přijatý signál :</u> ----- Dne 13.8.1986 v 18.30 hodin byl přijat na KT KOAX telefonický signál. Na detaz orgánem 603 byl orgánu 603 telefonicky sdělen KT. Signál byl srozumitelný. Celý hovor byl logický, jasný.	
<u>2. Účel signálu :</u> Účelem signálu bylo podat zprávu o zaležení MAS v ZP.	
<u>3. Obsah signálu :</u> ----- Po evěření čísla telefonu se zeptal agent KT na zdraví Rudiho a na počasí. Dále mu sdělil, aby vyřídil Henrymu, že pro něho sehnal tu jednu známku z Albánie, co sháněl. Pak se rozloučil a požádal, aby Rudi pozdravoval Henryho od Wilfreda.	
<u>4. Vyhodnocení :</u> Agent přesně dle tabulky signálů na oznámení zaležení MAS č 1/Příkep/zaležení oznámil. Hovor byl veden dle vydaných pravidel, přesně, logicky. Vlastní signál zapadl do kontextu hovoru a nebyl násilný. Vlastní signál byl : "jednu známku z Albánie" , t.j. MAS č 1. Agent zahlásil zaležení ve stanoveném čase, t.j. do 19.00 hodin. Z tohoto hlediska úkol splnil.	

Oznámení Jarvena o naplnění mrtvé schránky s krycím názvem PŘÍKOP z 13. srpna 1986. (ABS)

Plánek umístění mrtvé schránky s krycím názvem PŘÍKOP, nacházející se v kontejneru pod kamenem. (ABS)

Příloha 3

Poslední Jarvenova pohlednice zasláná pražské centrále ZSGŠ. (ABS)

<p>----- Čj.: 00156323/P- VII- 24-86 listopadu 1986 Věc: Ag. JAREK - záznam o dešlé korespondenci</p>	<p>PŘÍSNĚ TAJNÉ Výtisk jediný Počet listů : 1</p>
<p>S c h v a l u j i : Vzhledem k tomu, že náhodně odhalená "špiounská" REKLAMY (kterou mimo úvodu spojky uvidíte) můžeme zcela vyloučit a náhodně přistihem REKLAMY při výbořem MAS 2.2.86 je krojně naprawdopodobně (to by mohl být dlouh. doba pod tímto tajným sledováním), NUTNO TUTO KORESPONDENCI HOVNOUT VE SMYSLU BODU 4. 854/6.11.86</p>	
<p>1. Dešlá korespondence :</p> <p>Dne 25. října 1986 došla na KA KOREL do ČSSR korespondence od JAREK. Korespondence byla agentem odeslána z Kodaně, ve formě pohledu s otevřeným textem. Odesílal ji 20.10.1986 dle datumu na pohledu. Vzhledem k nepřítomnosti ŘO v Praze byla korespondence vyzvednuta na schůzce s SP dne 5.11.1986 večer.</p>	
<p>2. Účel korespondence :</p> <p>Agent se dle pokynu KR zřejmě snaží vzbudit u ŘO dejem, že není ve spejení s KR a že skutečnost, že je "pod kontrolou" dema v ZP i při výjezdu do zahraničí mu "nebrání" v tom, aby "mime" tute kontroloval ŘO poslal informaci, že je sledován a aby tak dokázal, že je čistý.</p>	
<p>3. Obsah korespondence :</p> <p>Karle, 20.10.86</p> <p>Posílám Ti pozdrav z příhodnějšího prostředí, než tebe, jaké bylo a je v poslední době u nás dema. Je až překvapující, jak se mé jméno stále známým, když musím mít lidi, kteří nade mnou baří. Předpokládám, že do doby Vánec pojedou do Anglie. Kromě tebe mám právě několik výjezdů do Kodaně které mne čekají.</p> <p>Vše nejlepší Steve</p>	
<p>4. Vyhodnocení :</p> <p>Agent psal vše otevřeným textem. Na pohledu nemůže být tajnospis. Agent se snaží vzbudit důvěru u ŘO a zdání, že pohled hedil tak, aby KR o něm nevěděla. Vzbudit tedy dejem, že v tom, co se stalo v uplynulém období on nehraje roli a že o ničem nevěděl.</p> <p>Závěr: Korespondenci zaležit do svazku. Neodpovídat. Dle závěrů rozberu svazek uležít do archivu.</p>	
<p>Přílohy : 1 pohled</p> <p style="text-align: right;">603 603</p>	

Zpráva mezirezortní vyšetřovací komise

Rozhodnutím ministra národní obrany Milána Václavíka a po domluvě s ministrem vnitra Vratislavem Vajnařem byla ustavena speciální mezirezortní komise k vyšetření zpravodajského neúspěchu ZSGŠ. V první variantě bylo navrženo složit komisi pouze z příslušníků GŠ ČSLA. Vojáci argumentovali tím, že je vhodnější, aby „provaly“ odborné povahy šetřili pouze příslušníci vlastní odborné složky. Odvolávali se dokonce na zkušenosti Hlavní zpravodajské správy GŠ OS SSSR. Nebylo to však nic platné, ministr obrany přání nevyslyšel.²⁰ Kromě náčelníka Generálního štábu ČSLA Miloslava Blahníka a náčelníka ZSGŠ Josefa Brože tak v komisi zasedli rovněž náčelník I. správy SNB Karel Sochor a náčelník III. správy SNB Pavol Vrlík. Komise dostala za úkol všestranně analyzovat inkriminovaný případ se zaměřením na tyto hlavní oblasti: prověření a posouzení metod práce používaných ZSGŠ v agenturní činnosti, odhalení příčin „provalu“, stanovení odpovědnosti jednotlivých pracovníků a vyvození poučení z případu. Komise konstatovala, že použité metody zpravodajské práce byly adekvátní dané situaci a rovněž nikdo z pracovníků, kteří se přímo podíleli na řízení JARKA-Jarvena a REKLAMY-Klöverberga, se nedopustil chyby, kterou by bylo možné považovat za závažné porušení metod zpravodajské práce. Za hlavní příčinu „provalu“ byla označena nesprávná analýza, kterou pražské ústředí ZSGŠ provedlo po vyhoštění pěti československých občanů ze Švédska v dubnu 1986, a to i s přihlédnutím ke skutečnosti, že proti schopnému provokatérovi v agenturní síti neexistuje dostatečně účinná obrana.²¹

Jestliže při hodnocení správnosti zvolených postupů a v problematice posuzování míry pochybení jednotlivých zainteresovaných osob postupovala komise relativně smířlivě, pak při doporučeních, jak postupovat dál, byla přijata nekompromisní stanoviska. Komise kromě logického příkazu přerušit okamžitě s Jarvenem komunikaci rovněž rozhodla, že Švédsko již nebude využíváno jako agenturní prostor pro zpravodajské účely ZSGŠ. Pokud jde o otázku vojenského leteckého přidělence, bylo navrženo pokusit se v roce 1987 o jeho vyslání, ale s podmínkou, že bude plnit pouze úkoly vyplývající z oficiální činnosti. V případě, že švédská strana odmítne novému VLP udělit agrément, měla být samostatná rezidentura ve Stockholmu zcela zrušena.²²

Počátkem roku 1988 bylo definitivně rozhodnuto o tom, že úřad vojenského leteckého přidělence ve Stockholmu nebude v nejbližších letech obsazen. Vybavení jeho bytu a kanceláře bylo převedeno formou hospodářské smlouvy bezúplatně na Federální ministerstvo zahraničních věcí ČSSR.²³ Druhý důstojník rezidentury – vedoucí starší důstojník specialista – Jiří Skřivan opustil švédské území v červnu 1988.

20 ABS, f. ZSGŠ, Deníky spisů ročníku 1986, kr. 54, balík č. 87. Informace pro ministra obrany ze 7. 10. 1986.

21 ABS, f. HSVKR, arch. č. 910, objektový svazek ŠVÉDSKO, Závěrečná zpráva komise z 16. 10. 1986.

22 Tamtéž.

23 ABS, f. ZSGŠ, svazek rezidentury VIKING, evid. č. 132006, Zpráva o zániku rezidentury a převedení materiálů z března 1988.

Závěr

Z dochovaných archivních materiálů vyplývá, že se komunistickým rozvědčikům nepodařilo příčiny zpravodajského neúspěchu ve Švédsku jednoznačně odhalit. Nelze proto odpovědět na otázku, zda Alex Lennart Jarven opravdu ZSGŠ zradil. Naprotě zastavení agenturní činnosti ve Švédsku řízené samostatně z pražského ústředí, ke kterému v důsledku tohoto případu došlo, bylo logickým krokem. Oproti tomu se z dnešního pohledu může jako zbytečně radikální jevit rozhodnutí zcela zlikvidovat i rezidenturu VIKING. Závěry mezirezortní komise tak v tomto kontextu ukazují především na dobové aspekty rivality, panující mezi oběma vojenskými zpravodajskými službami.

Státní bezpečnost, jejíž integrální součástí byla i Vojenská kontrarozvědka (VKR), se ostražitě dívala na nezávislé zpravodajské aktivity ZSGŠ a snažila se je dostat pokud možno co nejvíce pod svou kontrolu. S poukazem na možné ohrožení vojenských rozvědčiků v nepřátelském zahraničí přišla s konceptem tzv. kontrarozvědné ochrany vojenské rozvědky. V praxi se tato „ochrana“ projevovala tak, že poznatky o situaci na zahraničních rezidenturách ZSGŠ, ale i na domácí půdě, získávala VKR prostřednictvím vlastní sítě tajných spolupracovníků. Znamenalo to, že příslušníci ZSGŠ donášeli za maximálního utajení VKR informace o svých kolezích a jejich aktivitách.

Zpravodajská prohra ZSGŠ ve Švédsku nepochybně tento přístup posílila, což mimo jiné vedlo k tomu, že v roce 1987 byl Rozkazem náčelníka Hlavní správy VKR č. 0010/87²⁴ založen samostatný objektový svazek, v jehož rámci VKR monitorovala, kriticky analyzovala a prověřovala prakticky všechny aspekty činnosti vojenské rozvědky.²⁵

24 ABS, f. HSVKR, Deníky spisů ročníku 1987. Rozkaz z 16. 4. 1987 podrobně specifikoval vedení svazkové agendy při kontrarozvědné ochraně ozbrojených sil ČSSR. Na každou chráněnou součást měl být veden samostatný objektový svazek se svou statickou a dynamickou složkou. U operativních pracovníků zařazených na správách MNO, GŠ, štábech okruhů, armád a divizí pak měl možnost příslušný náčelník VKR rozhodnout o tom, zda na každou jednotlivou část bude veden samostatný objektový svazek, nebo zda dojde ke sloučení některých problematik.

25 ABS, f. HSVKR, arch. č. 909. Objektový svazek k problematice ZSGŠ byl založen v listopadu 1987. Podle stejné metodiky vznikl již v červnu 1987 i objektový svazek pod arch. č. 949, vedený na Federální ministerstvo národní obrany.